

ного превышения последними рыночных расценок (поскольку даже с 50 %-й скидкой украинские тарифы на 15 – 20 % выше румынских) [4]. На сегодняшний день неконкурентоспособные цены услуг украинских портов и устаревший механизм их фиксирования стали "новыми" главными проблемами для траншпимента.

Режим траншпимента в украинских портах способен обеспечить около 60 млн долларов дополнительной годовой прибыли [5], что является важным источником роста отчислений в бюджеты всех уровней. Отсюда – важность адаптации системы морского транспорта Украины к рыночным условиям с целью получения конкурентных преимуществ на этом перспективном для страны направлении.

Литература: 1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення митного оформлення транзитних вантажів : Закон України від 01.06.2010 р. № 2300-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2300-17>. 2. Wijnolst N. Ships, larger and larger: containerships of 18000 TEU – impacts on operators and ports., Dynamar Liner Shipping 2020 : workshop / N. Wijnolst. – London, 2000. – P. 13–29. 3. Варваренко В. О траншпименте контейнеров в портах України [Електронний ресурс] / В. Варваренко // Транспорт. – 2010. – № 26. – Режим доступу : <http://pravda.tis.ua/pravda/?p=4288>. 4. Гребеник К. Контейнери заманивають скидками [Електронний ресурс] / К. Гребеник // Экономические известия. – Режим доступа : <http://eizvestia.com/markets/full/kontejnery-zamanivayut-skidkami>. 5. Про внесення змін до Закону України "Про транзит вантажів". Пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511.

Рецензент
канд. экон. наук,
профессор Поддубный И. А.

Стаття надійшла до редакції
13.12.2010 р.

УДК 338.242.4.025.88

**Круглов В. В.
Морозова С. В.**

ПРОБЛЕМИ І ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ МАЙНОМ В УКРАЇНІ

Анотація. Проаналізовано стан державної власності в Україні та зроблено статистичний аналіз надходження коштів до державного бюджету. Визначено головні проблеми управління державною власністю та запропоновано можливі шляхи їх вирішень.

Анотация. Проанализировано состояние государственной собственности в Украине и сделан статистический анализ поступлений средств в государственный бюджет. Выявлены основные проблемы управления государственной собственностью и предложены возможные пути их решения.

Annotation. Application-state property protection in Ukraine is analyzed, and an analysis of statistic to receipt of State budget is made. The main problems of the management of public property are identified and their possible solutions are suggested.

Ключові слова: державна власність, приватизація державного майна, оренда державного майна.

Питання визначення оптимальних розмірів державного сектору, меж втручання держави в економічний процес, управління державною власністю залишаються актуальними для всіх промислово розвинутих країн. Багатьма відомими зарубіжними та українськими вченими (В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бандурін, В. Кошкін, Б. Пасхвер, Е. Савас, Дж. Сакс, Дж. Стігліц, М. Шкільняк та іншими) ведуться численні дискусії з цього приводу. В Україні, на жаль, відсутня чітка позиція щодо місця та ролі державного сектору в економіці, на сучасному етапі повноцінної моделі розвитку державного сектору не сформовано, його роль у національній економіці повністю не визначено. Фактично держава не стала ефективним власником – до кінця не організовано систему обліку масштабних показників державного сектору, вимагають поглиблення теоретичне обґрунтування і практичне удосконалення механізму формування структури державного сектору та оцінки ефективності діяльності його об'єктів. Ці тенденції обумовили необхідність дослідження всього комплексу проблем, пов'язаних із функціонуванням державного сектору економіки та управлінням державним майном.

В Україні частка державного сектору у ВВП становить 37 %, що значно перевищує рівень як розвинутих країн, так і країн, що розвиваються (у Канаді, Великобританії та Італії – близько 15 %, у США і Німеччині – близько 20 %, у Польщі – 25 %) [1].

З 1992 по 2010 рр. змінена форма власності 123 026 об'єктів, з яких 28 401 – об'єкт державної форми власності, і 94 625 – комунальної [2].

Станом на 31.03.2010 р. у державній власності перебуває 40 524 об'єкти державного майна, які не увійшли до статутних капіталів господарських товариств, але перебувають на їх балансі [3].

Підвищення ефективності управління державною власністю вимагає обґрунтування системи участі органів державного управління у цьому процесі. Кожний з органів системи управління регулює свій сегмент ринку власності або виконує окремі функції на ньому. Як показує світовий досвід, у країнах з перехідною економікою регулювальні функції держави на ринку власності виконує єдиний орган, якому держава або делегує ці повноваження, або наділяє його цими повноваженнями. Особливу роль у цій системі повинен відігравати Фонд державного майна України, який спеціалізується на розв'язанні завдань управління державною власністю і тому повинен бути наділений владними повноваженнями, достатніми для виконання своїх основних функцій.

Метою даної роботи є чітке визначення проблем, пов'язаних з розвитком управління державним майном та наданням пропозицій для їх рішення.

Для досягнення визначеної мети необхідно проаналізувати стан державної власності в Україні та, враховуючи проведений аналіз, розробити систему управління власністю на державному рівні.

Суперечки відносно того, приватизувати чи управляти, базуються більше на небажанні зрозуміти принципової різниці між державою і приватним власником щодо використання інституту власності. Більшість економістів сходяться на думці про низьку ефективність державної форми власності порівняно з приватною [4]. Приватна особа не займатиметься неприбутковим бізнесом, тоді як держава не має можливості відмовитися від неефективних виробництв. У цьому питанні вона керується не стільки мотивами комерційного характеру, скільки соціальними потребами суспільства, щодо якого вона має обов'язки, які і визначають іманентні їй функції. Великі підприємства утримуються державою для забезпечення зайнятості та оптимізації регіональної інфраструктури, для здійснення природоохоронних заходів і непрямого конкурентного цінового регулювання. У рамках окремих підприємств діяльність держави пов'язана з необхідністю вирішення безлічі проблем щодо запровадження ефективних моделей управління та інноваційних програм, використання інструментів фондового ринку і підвищення якості менеджменту, організацією належного контролю за своєчасним і повним надходженням до державного бюджету прибутків державних підприємств і дивіден-

дів держави як власника пакетів акцій у суб'єктах підприємницької діяльності із змішаною формою власності; забезпечення ефективного використання та збереження державного майна, яке не увійшло до статутних фондів суб'єктів підприємницької діяльності; контролем за рухом грошових потоків, за використанням інвестицій, за виконанням зобов'язань підприємств перед державою та органами місцевого самоврядування. Саме ці макро- та мікрозавдання визначають ефективність діяльності держави як власника майна і характер державних рішень щодо організаційно-правового забезпечення системи управління об'єктами державної власності.

З метою наповнення державного бюджету та акумулювання коштів для реалізації ринкових перетворень у країні здійснюється роздержавлення та приватизація. Щодо процесу приватизації, то він потребує нового осмислення, зміни деяких важливих акцентів. Приватизація має розглядатися не як джерело наповнення державного бюджету, а як інструмент реформування економіки, пошуку ефективного власника та залучення інвестицій.

Та, на жаль, сьогодні процес приватизації в Україні має фіскальну спрямованість, хоча це безумовно допомагає державі вирішувати питання погашення пенсійної заборгованості, надання допомоги малозабезпеченим громадянам, виплати заробітної платні працівникам бюджетної сфери, але цей процес не забезпечує залучення коштів на підприємствах. Також не враховується такий фактор, як структурування економіки. Однак оптимальне співвідношення держави і бізнесу в економіці, що дасть вагомий результат, повинно забезпечити саме структурні співвідношення.

В Україні неприйняття нової програми приватизації після виконання останньої (на 2000 – 2002 рр.) стало гальмом для розвитку процесів у сфері приватизації та управління об'єктами державної власності, залишивши Фонду державного майна України багато застарілих норм.

Заборони до приватизації, які є необґрунтованими, приводять до негативних наслідків використання державного майна, а саме: використання майна не за його цільовим призначенням, руйнування цього майна, відчуження за позаприватизаційними схемами і втрати підприємствами привабливості для потенційних інвесторів.

Також ще одним важливішим питанням на цей час є продаж об'єктів приватизації разом із земельними ділянками, при цьому чітка позиція щодо цього в державі відсутня. Не вирішено питання розмежування земель державної та комунальної власності; механізм виділення земельних ділянок під об'єкти державної власності для наступної приватизації разом із земельними ділянками досить складний і довготривалий; кошти для підготовки об'єктів разом із земельними ділянками до приватизації у Державному бюджеті у 2006 – 2010 роках практично не передбачені, а, отже, відсутня фінансова складова на виготовлення землевлпорядної документації у Фонду державного майна України та його регіональних відділень. Вирішення проблеми організації продажу державних об'єктів разом із земельними ділянками можливе лише в контексті проведення системної реформи відносин власності, розробки механізмів приватизації об'єктів разом із земельними ділянками, для чого вбачається за необхідне скорочення та спрощення підготовчих робіт з продажу земельних ділянок у процесі приватизації та перехід до фронтальних робіт з землеустрою на об'єктах державної власності.

Чинне законодавство залишається на межі проведення масової приватизації, є суперечливим та недосконалим, не відповідає стану економіки в сучасних умовах та, як наслідок, приводить до низької ефективності управління державним майном. Приватизація об'єктів не має постійної системи. Наочним є порівняння планових завдань за надходженнями коштів від приватизації з фактичним отриманням зазначених коштів протягом останнього десятиліття (рисунок).

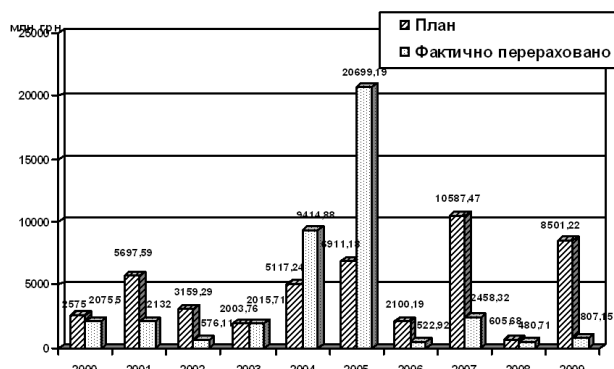

Рис. Динаміка надходження коштів від приватизації державного майна за 2000 – 2009 рік [3]

Дослідивши стан державної власності в Україні можна зробити висновок, що частка державного сектору в економіці значно зменшилася. Роздержавлення і приватизація в Україні привели до значних ринкових змін в економічній структурі країни. Це підтверджується тим, що на початок 2010 року питома вага державних підприємств склала тільки 0,9 % [5].

Зроблений аналіз стану дозволяє знайти рішення визначених проблем, з метою виправлення виявлених недоліків.

Проблема ефективного управління державним майном в останній час набуває все більш гострих рис і потребує при вирішенні більш зважених і відповідальних підходів. Найбільш розповсюдженим в останні роки способом управління державним майном виступає оренда як одне із джерел поповнення Державного бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка надходження коштів до Державного бюджету від оренди державного майна [3]

Роки	План, млн грн	Фактичне надходження, млн грн
2005	158,0	274,94
2006	280,0	328,45
2007	310,0	504,05
2008	550,0	682,58
2009	555,5	655,23

Зараз найбільший сегмент загального ринку об'єктів оренди – це ринок будинків, споруд і нежитлових приміщень. Оскільки кількість нежитлової нерухомості об'єктивно обмежена (як і площі земельних ділянок під нову забудову) і значна її частина лишається в комунальній і державній власності, на неї є стабільний попит з боку підприємницьких структур.

Найбільш поширена – оренда прибудованих приміщень у жилих будинках з метою використання їх під заклади торгівлі, громадського харчування, офіси. Підвищення є також попит на складські приміщення (переважно для обслуговування торгівлі) і на приміщення для промислового виробництва. Для оренди пропонуються, крім нежилых приміщень у жилих будинках, тимчасово вільні у зв'язку зі скороченням обсягів виробництва і наукових підприємств, науководослідних інститутів, інших організацій і установ.

Таким чином, одним з напрямів підвищення ефективності використання майна державних підприємств та організації у сучасних умовах є передача його в оренду фізичним і юридичним особам. За допомогою оренди реалізуються як інтереси власника щодо отримання доходу з наявних у нього виробничих фондів, так і інтереси орендаря, який, не обтяжуючи себе щоразу придбанням необхідного обладнання, устаткування тощо у власність, має змогу ефективно використовувати найняте ним майно для здійснення своєї діяльності.

Надходження коштів від оренди державного майна – важливе джерело поповнення державного бюджету, яке спрямовується на поліпшення соціального захисту населення. Передача в оренду державного майна сприяє становленню та розвитку малого і середнього бізнесу, дає змогу підтримувати підприємницьку діяльність.

Але слід відмітити, що в умовах фінансової кризи зменшується попит на об'єкти оренди державної власності, зростає тенденція зменшення ринкової вартості об'єктів оренди. Згідно з даними інформаційно-пошукової підсистеми "Етап-Оренда" (ІПС "Етап-Оренда") можна побачити тенденцію до зменшення загальної кількості діючих договорів, які укладені та дозволені органами приватизації (табл. 2), при чому найбільш значне зменшення відбулося протягом 2009 року.

Таблиця 2

Кількість діючих договорів за даними ІПС "Етап-Оренда" Фонду державного майна України

Дата	Кількість договорів
01.01.2007	26 600
01.01.2008	25 044
01.01.2009	24 071
01.01.2010	20 838

Переважна частина таких об'єктів є непривабливими відносно їх місця розташування, практично всі вони потребують поточного або капітального ремонту. На той же час приватні структури пропонують велику кількість об'єктів, які вже обладнані для розташування офісів, складів, виробництв тощо. Така конкуренція призводить до відтоку потенційних орендарів з державного сектору до приватних комерційних структур, незважаючи на пільги, що надаються урядом країни для підтримки розвитку малого бізнесу та виробництва, а саме: застосування орендних ставок у розмірі 45 % встановленого обсягу до 1 січня 2011 р. [6]. І тут, у першу чергу, необхідно звернути увагу на вимоги ринку – необхідності різних стимулів для суб'єктів орендних відносин та діяльності економічних агентів, результативності їх співпраці, на досвід та знання в цій сфері [7].

Одна з основних умов подальшої трансформації власності – це відмова від стихійності при її здійсненні, що є особливо важливим за складних і суперечливих процесів побудови соціально орієнтованої ринкової економіки. З урахуванням цього трансформація власності має здійснюватися плавно, керовано, послідовно, на засадах регулюючої ролі держави з обов'язковим урахуванням можливих політичних, економічних і соціальних результатів та наслідків.

Процедура контролю за використанням державного майна передбачає моніторинг його поточного стану та ефективності і законності використання, а також прийняття рішень щодо неправильного використання об'єктів нерухомості.

Для ефективного управління державною власністю необхідно вирішення певних задач із збереження, раціонального використання об'єктів державної власності та примноження необхідного державі майна [8].

На основі зробленого аналізу можна визначити необхідні кроки в управлінні державним майном:

- 1) удосконалення існуючої законодавчої бази та реформа системи управління об'єктами державної власності;
- 2) вдосконалення управління корпоративними правами держави;
- 3) розробка та прийняття стратегії розвитку державного сектору економіки;
- 4) проведення моніторингу управління державною власністю;
- 5) прийняття Закону про Фонд державного майна України як центральний орган виконавчої влади з управління державною власністю;
- 6) переорієнтація після завершення масової приватизації діяльності Фонду державного майна на управління державною власністю та відповідне реформування його структури.

Викладені питання потребують подальшого дослідження і перспективними напрямками, на думку авторів, є: визначення ступеня втручання держави в економіку для цілеспрямованого регулювання в сучасних кризових умовах; обґрунтування оптимальних розмірів державного сектору з точки зору ефективності виконання необхідних функцій; на основі концепції розвитку державного сектору створення нормативно-правової бази щодо вирішення стратегічних задач.

Література: 1. Програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки "Заможне суспільство, економіка, ефективна влада" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 2. Аналітична довідка про роботу ФДМУ та хід виконання Державної програми приватизації у I кварталі 2010 року // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2010. – № 7. – С. 3. 3. Звіт про роботу ФДМУ та хід виконання Державної програми приватизації у 2009 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports_spfu.php?year=0&page=2. 4. Муха Р. А. Державна власність як об'єкт управління в ринковій економіці / Р. А. Муха // Наука й економіка. – 2009. – № 3(15). – Т. 1. – С. 256. 5. Питома вага державного сектору в економіці за 2009 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=149793&cat_id=36252. 6. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2009 р. № 316 "Деякі питання оплати оренди державного майна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=316-2009-%EF>. 7. Белоусенко М. В. Об институциональной эффективности рынков / М. В. Белоусенко // Научные труды ДонНТУ. Серия: экономическая. Вып. 103-1. – 2006. – С. 117. 8. Шкільняк М. М. Соціально-економічні проблеми управління державною власністю / М. М. Шкільняк // Державний інформаційний бюлетень про приватизацію. – 2006. – № 5. – С. 29.

Рецензент
канд. екон. наук,
професор Дікань Л. В.

Стаття надійшла до редакції
20.12.2010 р.

УДК 330.131.7:336.743

**Бєлов О. В.
Монастирна Н. В.**

АКРЕДИТИВНА ФОРМА РОЗРАХУНКУ ЯК ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ХЕДЖУВАННЯ ВАЛЮТНИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто основні аспекти застосування акредитивної форми розрахунку як фінансового інструмента хеджування валютних ризиків.

Аннотация. Рассмотрены основные аспекты применения акредитивной формы расчета как финансового инструмента хеджирования валютных рисков.

Annotation. The main aspects of payment credit form as a financial hedge instrument for currency risks are considered.

Ключові слова: валютний ризик, акредитив, акредитив із платежем після пред'явлення, акцептований акредитив, акредитив з розстрочкою платежу, акредитив "бек ту бек", акредитив з "червоною обмовою", револьверний акредитив, акредитив "стенд бай".